

ADNAN MUFTAREVIĆ

BRUSA BEZISTAN

Čaršija, centralni prostor orijentalnog grada razvija se oko glavne gradske džamije, kao svog nukleusa, ali i oko drugih masivnih objekata kao što su karavan-saraji, hamami, hanovi, bezistani i araste. Među ovim, posebno mjesto imaju trgovački objekti od kojih se naročito ističu bezistani.

BRUSA-BEZISTAN

Ovaj monumentalni objekat izgradio je 1551. Rustem-paša Veliki vezir Sulejmana Veličanstvenog. Objekat je služio za prodaju svile koju je sam osnivač proizvodio u Bursi. Rustem-paša je osim Brusa bezistana izgradio most na Željeznici i uz njega han. Oba objekta su porušena tokom historije, (postoje arheološki ostaci).

Brusa bezistan ima pravokutnu osnovu (29,5 x 20,5 m), građen je od kamena i pokriven sa šest kubeta i dva manja kubeta. Masivni stupovi unutar bezistana imaju konstruktivnu ulogu, a iznad kojih su manja kubeta koje su služile za čuvanje arhivskih dokumenata i sidžila.

Tokom opsade Sarajeva 1992-95. Brusa bezistan je bio veoma oštećen. Kasnije je nakon obimnih radova saniran.

Na inicijativu Vlade kantona Sarajevo - Ministarstva kulture i sporta, a na ideju tadašnje direktorice Muzeja Sarajeva gospođe Mevlide Serdarević, u aprilu 2001. godine je urađena projektna dokumentacija "Glavni projekt muzejske postavke u Brusa bezistanu". Svi unutrašnji radovi su izvedeni u skladu s projektnom dokumentacijom i objekat je za posjetiocce otvoren u septembru 2004. godine.

Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i

člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 10. jula 2006. godine je donijela je odluku da se *Graditeljska cjelina – Brusa bezistan (Rustem-pašin bezistan, Mali bezistan) sa dućanima u Sarajevu* proglašava nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine.¹

Objekat je pravougaone osnove i na svakoj strani su centralno postavljena vrata građena na svod. Da bi muzejski prostor pravilno funkcionisao, te kako bi budućem posjetiocu ponudio maksimalan ugođaj i informaciju, ideja projektanta je bila da se ulazi na sjevernoj i južnoj strani zatvore tako da bi se portali na tim stranama iskoristili za smještaj dijela muzejske po-

¹ Objavljeno u "Službenim glasnicima BiH" broj 18/07 i 90/07. Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika, na osnovu člana V stav 4. Aneksa 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini i člana 39. stav 1. Poslovnika o radu Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika, na sjednici održanoj od 4. do 10. jula 2006. godine je donijela Odluku da se *Graditeljska cjelina – Brusa bezistan (Rustem-pašin bezistan, Mali bezistan) sa dućanima u Sarajevu* se proglašava nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: nacionalni spomenik). Nacionalni spomenik se nalazi na lokaciji koja obuhvata k.č. br. 754, 755, 756, 757 i 758, posjedovni list broj 438, k.o. Sarajevo I (po novom premjeru), Opština Stari grad, Federacija Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina. Na nacionalni spomenik se primjenjuju mjere zaštite i rehabilitacije utvrđene Zakonom o sprovođenju odluka Komisije za zaštitu nacionalnih spomenika uspostavljene shodno Aneksu 8. Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini ("Službene novine Federacije BiH" br. 2/02, 27/02 i 6/04).

Maketa Bašćaršije iz 1878., Brusa bezistan

stavke. U prizemlju je postavljen dio postavke vezan za arheologiju sarajevskog područja. Autor tog djela izložbe je kustos Zemaljskog muzeja BiH, gospođa Zilka Kujundžić - Vejzagić. Njen asistent na izložbi je arheolog - kustos Muzeja Sarajeva, gospodin Adnan Muftarević.

Izložba arheologije je podijeljena u tri segmenta: prehistoriju, antički period i srednji vijek.

Početak je naravno rezervisan za najpoznatije prehistorijsko nalazište u Bosni i Hercegovini – Butmir. Originalna duhovna kultura njegovih stanovnika uvrstila je bosanskohercegovačku arheologiju u evropske razmjere. Uz Butmir je prikazan kroz predmete i jedan veoma važan ljevački centar za izradu bakarnog oružja i oruđa – Debelo brdo.

Arheološka građa koja prezentira sarajevski kraj u doba rimske vlasti prikupljena je uglavnom na sistematskim istraživanjima antičke Ilidže, poljoprivrednog dobra na Stupu, kasnoantičkih refugija Debelo brdo i Gradac na Ilinjači, te brojnih pojedinačnih nalaza širom Sarajevskog polja i okoline.

Period koji u našoj arheologiji nazivamo srednjim vijekom obuhvata razdoblje od 6. do sredine 15. vijeka n.e. Arheološki spomenici ranog srednjeg vijeka pripadaju dobu seobe naroda i ranoslovenskom periodu, dok kasni srednji vijek obuhvata vrijeme nastanka i razvoja državne organizacije srednjovjekovne Bosne.

Stalna postavka Muzeja Sarajeva se nastavlja na spratu prikazom osmanskog perioda u Sarajevu. Autor tog dijela postavke je kutos Muzeja Sarajeva gđa Amra Madžarević.

Nastanak Sarajeva kao urbane cjeline veže se za dolazak Osmanlija u ove krajeve. Utemeljitelj grada je Isa-beg Ishaković, bosanski namjesnik, koji je na lijevoj obali Miljacke sagradio džamiju, uz nju upravni dvor, most kojim je povezo obale, da bi sa druge strane sagradio karavansaraj sa nekoliko dućana. Oko ove jezgre je počeo razvoj grada. Zadužbinska povelja ili vakufnama Isa-bega, čijom kopijom počinje izložba, smatra se zvaničnim aktom osnivanja grada.

Naredni dokument čija je kopija predstavljena u muzeju, je jedna od vakufnama, odnosno zadužbinska povelja Gazi Husrev-bega, koji se smatra najznačajnijim graditeljem Sarajeva. On je tokom XVI stoljeća dao sagraditi bezistan, karavansaraj, musafirhanu, imaret (javnu kuhinju), 60 dućana, hamam (javno kupatilo), džamiju, medresu i hanikah.

Sarajevo je bilo središte jedne od najzapadnijih provincija Osmanskog carstva, i kao takvo važna strateška tačka. U pojedinim vremenskim periodima bilo je i vezirski centar. Kao takvo, bilo je i vojno uporište. Osmanlije su, u doba kada su dolazili u naše krajeve, imali razvijenu kulturu gradske civilizacije, te se njihovim dolaskom, pored trgovine ubrzano počinje širiti i zanatstvo. Na izložbi su predstavljeni, uglavnom svi zanati čije je umijeće

dostizalo umjetničke vrijednosti (kazandžije, kujundžije, mudželiti sarači, berberi, terzije, ćurčije, kazazi, abadžije, kilikčije, bičakčije, jorgandžije i mnogi drugi).

Sljedeći segment izložbe se odnosi na umjetnost koja se razvija na ovom području. Islamska filozofija življenja koja je uveliko prodrla u sve aspekte života, odrazila se direktno i u umjetnosti. Kaligrafija (stilizovano pisanje arapskog pisma) i ornamentika razvili su se do savršenstva i bili su prisutni u raznim umjetničkim izrazima kao što su: graviranje u metalu, ispisivanje na papiru, bilo da se radi o dokumentima ili prepisima Kur'ana ili drugih knjiga, rezbarija u drvetu, vez na platnu, zidno slikarstvo, rezanje u kamenu.

Ovdje su prikazani primjeri ovih umjetničkih izraza. Posebno skrećemo pažnju na vez, obzirom da su to radile žene. Na prikazanim mahramama vide se izvezeni harfovi, arapska slova, što znači da su žene bile pismene. Naime, one su, pored lijepog veza koji su morale znati, učile i osnove pisanja i računanja. Ova znanja su sticala u mektebima, školama pri džamijama ili u užem krugu svoje kuće.

Arhitektura predstavlja značajan umjetnički izraz. U ovom periodu u Sarajevu nastaju monumentalne građevine, od kojih je većina sačuvana do danas. Izgled Bašaršije nekad, sa svim važnijim objektima može se vidjeti na Maketi u prizemlju Izložbe.

Sljedeća tema vrlo je značajna u historiji našeg grada – multikulturalnost. Sarajevo je jedini grad u Evropi u kome na prostoru od približno 500 metara kvadratnih postoje četiri bogomolje, neke nastale prije, neke u toku vladavine Osmanlija, ali sve aktivne i sačuvane do danas. Najveći broj džamija izgrađen je tokom XVI stoljeća, pravoslavna crkva izgrađena u XVI stoljeću, katolička crkva koja je postojala od ranije u naselju Latinluk, jevrejska sinagoga izgrađena u XVI stoljeću, što govori o toleranciji Osmanlija, ali i domaćeg stanovništva. Ova tolerancija postala je i ostala dio tradicije ovog grada. U vitrini su prikazani predmeti četiri najzastupljenije vjerske zajednice na području Sarajeva, neki od njih nastali na ovim prostorima, kao na primjer Kur'an u rukopisu i ikona Sveti Đorđe.

Prateći hronologiju Izložbe simbolično ulazimo u dio izložbe vezan za austrugarski period koji je Gradu donio mnoge promjene. Autor izložbe je kustos Muzeja Sarajeva i njegov nekadašnji direktor rahmetli Bajro Gec.

Mada je austrougarska vlast u Sarajevu ostala samo četrdeset godina, ovaj relativno kratki period je ostavio neizbrisivog traga.

U historiji je Austro-Ugarski period ostavio snažan pečat, naročito u Sarajevu, koje je od tipično orijentalnog grada poprimilo evropski izgled.

Stoga je i zbirka koja predstavlja to vrijeme veoma značajan dio fundusa Muzeja Sarajeva. Opći dio postavke iz austrougarskog perioda sadrži muzejski materijal, uglavnom zapadne provincijencije, a čine ga dokumenti, knjige, fotografije, medalje, itd.

Kada je riječ o etnografskom materijalu, najvrijedniji su muzički instrumenti, odjeća, oružje, nošnja u "A la Franga" stilu, servis za posluživanje iz Konaka, drugi kućni predmeti i sl.

Sažetak

BRUSA BEZISTAN

Ovaj monumentalni objekat izgradio je Rustem-paša, 1551. godine, Veliki vezir Sulejmana Veličanstvenog. Objekat je služio za prodaju svile koju je sam osnivač proizvodio u Bursi. Brusa bezistan ima pravokutnu osnovu (29,5 x 20,5 m), građen je od kamena i pokriven sa šest kupola i dvije manje kupolice. Masivni stupovi unutar bezistana imaju konstruktivnu ulogu, a iznad kojih su kupolice koje su služile za čuvanje arhivskih dokumenata i sidžila.

Tokom opsade Sarajeva 1992-95. Brusa bezistan je oštećen da bi poslije obimnih sanacionih radova tu danas smještena Stalna postavka Muzeja Sarajeva pod nazivom "Razvoj Sarajeva od prethistorije do austrougarskog perioda".

Summary

THE BRUSA BEZISTAN

This splendid building, erected in 1551 by Rustem pasha, Grand Vizier to Süleyman the Magnificent, was used to sell the silk that Rustem pasha made in Bursa. It is rectangular in plan, with sides of 29.5 and 20.5 m, and is built of stone, with six main domes and two smaller ones. The substantial piers inside the bezistan, which are structural, are topped by small domes where archive documents and sidžils (court records) were stored.

The Brusa bezistan was damaged during the 1992-1995 siege of Sarajevo. Following extensive repair works, it now houses the Sarajevo Museum's permanent collection entitled "The Development of Sarajevo from Prehistory to the Austro-Hungarian period."